

EN HISTORISK BYVANDRING I **THORSAGER**

Begyndelsen på "Byenden" ved Kløvervej-krydset, foto ca. 1919, bageren til venstre. Bagerens stuehus er opført 1907, husene omkring bageriet brændte ved storbranden i 1934.

TREDJE DEL

VILFRED FRIBORG HANSEN

RØNDE LOKALHISTORISKE FORENING

2004

EN HISTORISK BYVANDRING I THORSAGER

TREDJE DEL. INDHOLDSFORTEGNELSE:

TREDJE DEL, BYENDEN:

Thorsgade Syd (fra Nørregade-krydset sydpå) s. 128 - 138

Kløvervangen s. 148 - 157

Kirkevej og Roarsvej, tilbage til Dammen s. 158 - 162

Afslutning ved Dammen:

Bilag: folketællingen 1845, folketal i 1800-tallet, kort over gårdene s. 163 - 166

Litteratur om Thorsager s. 167 - 169

INDHOLDSFORTEGNELSE FOR ØVRIGE TO DELE, DER FINDES I SÆRSKILTE ARTIKLER HER PÅ HJEMMESIDEN:

FØRSTE DEL, THORSGADE NORD m. m.:

1. Ved Dammen og forsamlingshuset

Dammen og forsamlingshuset

Kirkevej 1 - 7

2. Thorsgade nord. Fra forsamlingshuset til Vestergade

Thorsgade øst, nr. 28-48

Thorsgade vest, nr. 29-49

3. I krydset Thorsgade – Vestergade

Thorsgade nord, nr. 54-68

Mørkevej (med Skovvang), Tronholmvej

Ryomvej, Dalgaardsvej

Vorkærsgaard og Vorbjergsgaard

ANDEN DEL: FRA OVERENDEN TIL BYENDEN:

Vestergade

Stationsvej

Lille Randers

Nørregade

FORORD

Lokalhistorisk Forening gennemførte 11. august 2004 en byvandring i Thorsager med undertegnede som guide. De følgende sider indeholder det, jeg fandt frem af skriftligt materiale i den anledning, samt hvad jeg har fået at vide af gode hjælpere i Thorsager. Disse er følgende:

Else og Hans "Kastor" Jensen (samtaler juni-august 2004)
 Knud Mortensen (samtaler juni-august 2004)
 Svend Christiansen (samtaler juni-august 2004)
 Asta og Kaj Stær Andersen (samtaler juni-august 2004)
 Grethe Pedersen (samtaler juni-august 2004)
 Aksel Albrechtsen (samtaler januar og juni-august 2004)
 Sigvald Jacobsen (notater fra samtale i 1984)
 Agner Christensen (notater fra samtale i 1994)
 Carl Munk (samtales er refereret i Folk og Liv 10, 1991)
 Alfred Schultz (samtales er refereret i Folk og Liv 5, 1983)
 Herman Andersen (samtales er refereret i Folk og Liv 3, 1981)
 Marie Kristiansen (samtales er refereret i Folk og Liv 6, 1984)
 Vilhelm Foged (samtales er refereret i Folk og Liv 5, 1983)
 Evard Bruun (mail september 2004)
 Steen Brock Jensen (samtale september 2004)

Jeg har desuden støttet mig meget på materiale fra Marinus Sørensen, dels artiklen i Folk og Liv 10, 1991, om de gamle Thorsager-gårde, dels bogen om Præstegården i Thorsager, udgivet af menighedsrådet i 1999.

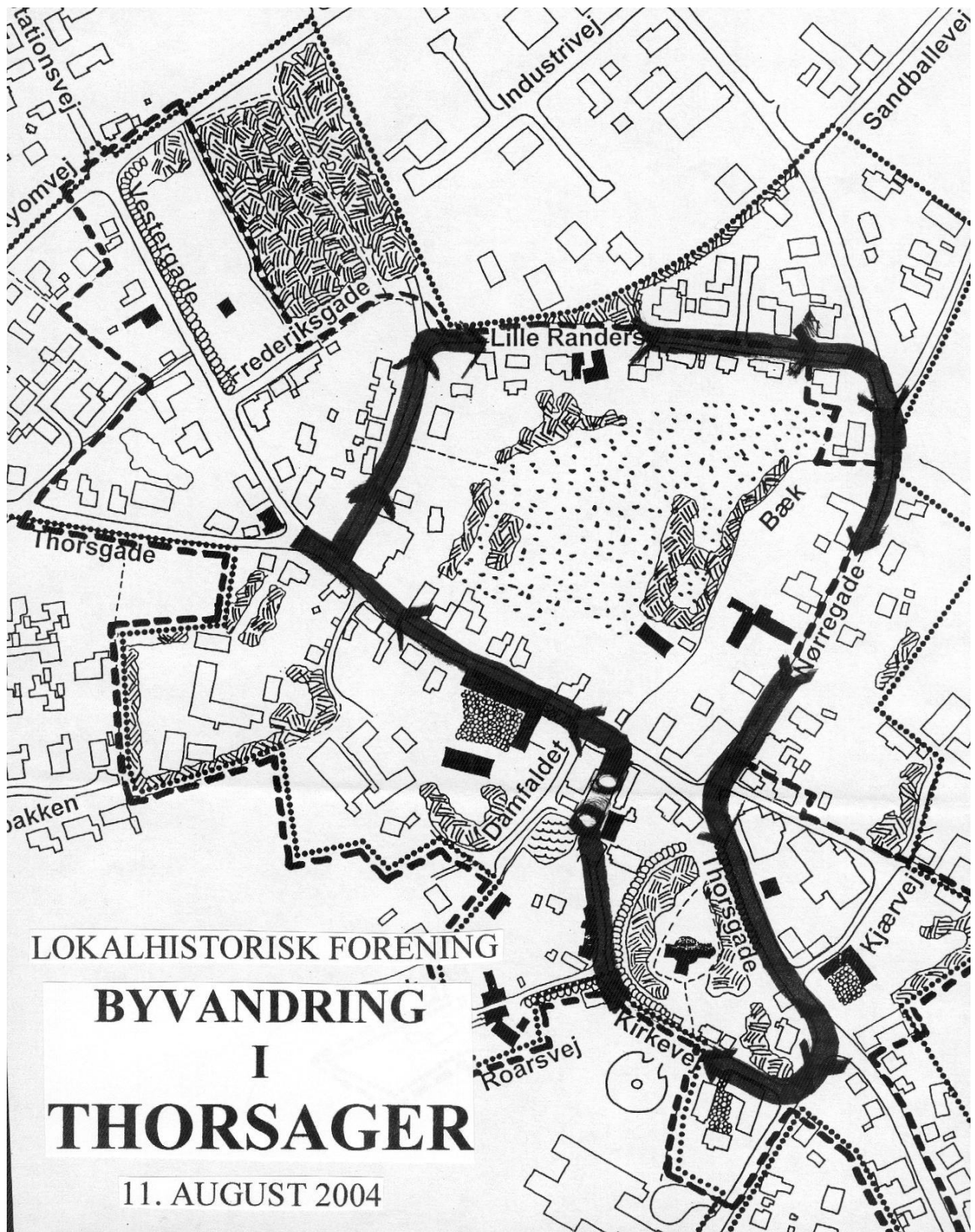
En stor tak til alle hjælperne, tak for jeres store engagement og hjælpsomhed i arbejdet, jeg kan roligt sige, at uden jeres hjælp kunne byvandringen ikke gennemføres. Også tak til Lokalhistorisk Forening for initiativet, som mange forhåbentlig fik glæde af – nu kan nogle flere få det gennem hæftet her.

Tilføjelse 12. oktober 2004: Byvandringen blev gentaget på privat initiativ 8. september 2004. I forbindelse med denne blev en 2. udgave af hæftet om byvandringen udarbejdet. Den indeholdt rettelser forskellige steder, især i afsnittene om Tronholm, Skovvang, Højbo, Kirkevej og Roarsvej – hertil kom en del tilføjelser, f.eks. om tørve- og briketfabrikation i moseområderne omkring Thorsager i krigsårene og de første år derefter. Det foreliggende hæfte er 3. udgave, der stort set er identisk med 2. udgave.

Rønde, oktober 2004

Vilfred Friborg Hansen

(PS. Tilføjelse nov. 2025: der er løbende foretaget små tilføjelser frem til nu. VFH)

THORSGADE SYD. FRA NØRREGADE-KRYDSET SYDPÅ

Byvandringen fortsætter nu til venstre ad Thorsgade ned mod Byenden (lokal dialekt: Bøj-enden). Vi begynder ved Brugsen, hvis historie er beskrevet i bogen udgivet i anledning af 100-års jubilæet i 2004.

BRUGSEN

Brugsen er oprettet på dette sted i 1904, men ombygget mange gange i de 100 år, den har eksisteret. Før da var der manufakturhandel i den bygning, Brugsen overtog og begyndte i – det var frk. Aghate Lauridsens manufakturhandel. Denne oprindelige bygning blev revet ned i 1960.

Thorsager Brugsforening, ca. 1930 (jf. bilen). Uddelerboligen bagved til højre. Ai-farvelagt.

Dette hus lå på det sted, hvor en af Thorsagers oprindelige 28 gårde havde ligget indtil udskiftningen i 1793. Gården var den nuværende Svinfalsgård, der ved udskiftningen blev udflyttet til Smouenvej, hvor den ligger nu.

Brugsen byggede uddelerbolig syd for forretningen omkring 1930, men den blev nedrevet i 1976 for at give plads til udvidelse af butikken og P-pladsen. Uddeler Aksel Albrechtsen købte i stedet privat Thorsgade 22, hvor han stadig bor, nu som pensionist.

Derefter købte Brugsen samme år naboejendommen af Trine Rasmussen, der dog blev boende i huset, til hun flyttede på plejehjem. Bygningen blev købt til nedrivning ved evt. fremtidige udvidelser, så det var lidt af en streg i regningen, da den i forbindelse med den nye lokalplan i 1995 blev erklæret bevaringsværdig.

Også i 1976 købtes Kærvej 1, hvis have derefter indrettedes til parkeringspladser.

Bag Brugsen lå tidligere ”foderstofften”, der oprindelig var en væsentlig del af Brugsen. Det gamle pakhus ude på stationen kørtes omkring 1950 på blokvogn ind og stilledes op bag Brugsen, så salget af foderstoffer kunne foregå herfra – indtil da skulle bønderne selv hente foderstofferne ude på stationen. Foderstofften blev efterhånden en så omfattende virksomhed, at den udskiltes med egen uddeler, Emil Sørensen, i 1970 (Emil og Vita boede først i Skaarups tidligere hus over for Brugsen på Thorsgade, senere byggede de selv hus på Nørregade 3). Brugsen købte hele foderstofften i 1992 af DLG, Dansk Landbrugs Grovvarerelskab, til udvidelse af butik og parkeringsplads.

Brugsen før flytningen til Ryomvej. Foto VFH sept. 2011.

"Ak, hvor forandret!" Her lå engang Thorsagers stolthed, Brugsen, der blev revet ned, straks efter at den nuværende større og mere tidssvarende Brugs blev bygget ude ved Ryomvej omkring 2018. I baggrunden "Trines hus" Thorsgade 24. Den nye brugs på Ryomvej blev en stor succes fra begyndelsen, og mens dette skrives i sept. 2022 er man allerede i gang med en udvidelse på 500 m² til 10 mill. kr. Foto VFH sept. 2022.

Brugsens efterkommer skal vi ud på Ryomvej for at finde. Foto VFH 2023.

THORSGADE 24: "TRINES HUS"

Opført 1930. Trine Rasmussens tidligere hus, købt af Brugsen i 1976, erklæret bevaringsværdig i 1995 på grund af den karakteristiske "Bedre Byggeskik"-stil.

THORSGADE 22: BLÆHRS / ALBRECHTSENS HUS

Uddeler Aksel Albrechtsen købte huset i 1976, da hans tidligere tjenestebolig, uddelerboligen til Brugsen, blev revet ned for at give plads til udvidelse af butik og P-plads. Albrechtsen bor i dag i huset som pensionist.

Meinert Mortensen fra Rugdalsgård boede i huset nogle år forud for Albrechtsen. Han havde købt det som aftægtshus.

Før Mortensen boede kreaturhandler Karl Blæhr i mange år i huset, der egentlig er en lille ejendom med stald og udbygninger. Blæhr var en af byens kendte skikkelser, meget respekteret – han havde sine principper, en af dem var aldrig at sætte sine ben i Brugsen, men princippet var dog ikke mere håndfast end at han i nødstilfælde godt kunne gå ind til Albrechtsen på kontoret og bede ham hente nogle varer til sig fra Brugsen. Han nægtede også at sælge sit hus til Brugsen, da den blev interesseret i det

Thorsgade 22, datering lidt usikker, huset bygget 1902, foto kan være taget kort efter, men er i Egnarkivet dateret til ca. 1925. Bindingsværkshuset i baggrunden må være revet ned, da "Trines hus" blev opført omkring 1930.

med henblik på fremtidige udvidelser. Derimod ville han gerne sælge til uddeler Albrechtsen privat.

Hans ”Kastor” Jensen, der havde ejendom på Nørregade 5, fortæller: ”Blæhr var meget reel som handelsmand. Da jeg efter fars død kom hjem for at passe ejendommen og ikke havde megen erfaring med handel – jeg var kun 17-18 år gammel - skulle jeg sælge en kvie til Blæhr. Han spurgte, hvad jeg skulle have, og jeg nævnte min pris. Blæhrs reaktion: ”Det er vist for lidt, Hans!” – og så gav han mig på stedet en del mere, end jeg havde forlangt.

Hans hjalp tit Blæhr på forskellig vis. ”Men én ting var sikkert: når vi var ude og handle, måtte jeg ikke komme med ind og overvære handlen, det ville Blæhr ikke have andre blandet ind i. Jeg tror, han tog lidt mindre fra dem, der sad hårdt i det, og lidt mere fra dem, han vidste havde råd”.

”Da min far var død”, fortæller Hans, ”kom Blæhr ind til min mor og sagde: ”Ja, Olga, nu må du så med mig ud og handle – eller også må du stole på mig! Det endte med det sidste, og det stod mor sig godt med”.

Blæhr / Albrechtsens hus Thorsgade 22, hjørnet Thorsgade – Kjærvej, foto VFH 2023.

Hans Jensen fortæller, at han altid i en snæver vending kunne låne penge af Blæhr. Så kunne det hænde, at Blæhr sagde til ham: ”Kan du ikke selv gå ind og hente pengene, de er i min vest over en stoleryg inde i stuen!”

Da Blæhr var død, skyldte Hans ham penge, og nogen tid efter gik han derfor ind til Blæhrs mor for at betale. Det viste sig, at det ikke var skrevet ned nogen vegne. Men Hans betalte selvfølgelig hvad han skyldte. Arvingerne, foruden moderen en søster fra Mørke og hendes mand, opdagede snart, at en hel del mennesker skyldte Blæhr penge, så manden måtte ud på en større ”indsamlingsrunde”, før boet kunne gøres op.

Thorsgade 22 er helt tilbage i tiden en af Thorsagers oprindelige 28 gårde.

MINDESTENEN

for befrielsen i 1945 blev rejst en 5. maj i 1950'erne. Stenen var foræret af Oluf Nielsen i Fårup. Det var en meget højtidelig begivenhed med fakkeltog igennem byen og taler af bl.a. Borgerforeningens formand købmand Foged.

Befrielsesstenen. Foto VFH sept. 2011.

Stenen står på gammel kirkejord, men pladsen blev ved indvielsen overdraget Borgerforeningen, der påtog sig at passe anlægget. Det gik dog ikke særlig godt, og pasningen overgik en overgang til kommunen, hvorefter kirken igen har overtaget anlægget og nu passer det. Ingen har kunnet fortælle mig, hvem der har bestemt, hvad der skulle stå på stenen (nogle verslinjer af Kaj Munk).

THORSGADE 21

blev bygget som aftægtshus af uddeler Skaarup, da han gik på pension i 1947.

I mange år har der været frisørsalon i huset: "Klippestedet" med Lise og Orla Meldgaard. Orla begyndte som frisør først i 1960'erne og fortsatte til sin død i 1986. Lise uddannede sig derefter til revisor. Lene Bugtrup overtog salonen og drev den, indtil hun måtte ophøre for kort tid siden på grund af sygdom. Hun bor stadigvæk i huset.

Marts 2023 til salg for 1,8 mill. kr. Bolig 176 m², grund 734 m². Dec. 2024: solgt!

Thorsgade 21, her i baggrunden, forrest Knud Brouers hus Thorsgade 23. Foto VFH 2023.

THORSGADE 23

beboes i dag af Knud Brouer. Huset er forholdsvis nyt. På grunden var der tidligere en lille iskiosk med "Vesterbro Is", drevet af en tidligere købmand fra Ommestrup.

Valborg og Knud Brouer købte huset i 1995, da de gik på pension. Valborg døde 2014. Parret havde tidligere en mindre ejendom på 15 tdr. land i Rostved, Nørreskovvej 3.

THORSGADE 19: MALERHUSET

I dette hus boede i mange år den gamle maler Jacobsen, og senere sønnerne Laurids og Sigvald Jacobsen,

En efterretning siger, at maler Jacobsens søn Laurids, der også var uddannet maler, overtog huset og erhvervet efter Jacobsen, så Sigvald Jacobsen, der omtales herunder, kommer til så at sige i 3. omgang. Sigvald var modsat faderen og broderen egentlig ikke uddannet maler, men kom alligevel til at ernære sig som maler i mange år i Thorsager, fra ca. 1951 til 1980'erne.

Gamle maler Jacobsen får følgende skudsmål af en gammel Thorsager-borger: "Han var et herligt menneske. Han kunne male og tapetsere og lave gipslofter – og det var bare kvalitetsarbejde. Han var byens eneste maler". Både han og hans søn Laurids lavede også malerier efter prospektkort.

Jeg talte med Sigvald Jacobsen i august 1984, hvor han fortalte: "Jeg er født i Astrup, men da jeg var 12 år gammel, flyttede vi til Thorsager, til en af de små huse nede ved Dammen. Far var maler, og jeg kom også i lære som maler som 15-årig, men syntes ikke det var noget for mig, så jeg holdt op efter et par måneder og rejste "udensogns", boede i Følle, Løgten og på Mols, før jeg omkring 1950 vendte tilbage her til huset efter fars død.

Men de manglede jo en maler i Thorsager, da far var væk, så folk begyndte at stikke til mig, om jeg dog ikke kunne komme og hjælpe med at male. Da Peder Nyskov kom og fik mig til at påtage mig at male hele forsamlingshuset i 1951, begyndte det at tage fart. Det skulle være færdig til bestemt tid, så jeg måtte hyre en malersvend og en hjælper og klarede da også opgaven. Derefter var jeg "maler" – skønt aldrig uddannet til det.

Huset her byggede far selv. Han ville egentlig have bygget nede ved Dammen, men så sagde Niels Beis i Beisgården over for stedet her, at han da gerne ville sælge "skrænten" her for 400 kr. Det blev afgørende, for den anden grund kostede 500 kr.!

Husets udformning med den høje sokkel skyldes, at der skulle være god plads til et malerværksted i kælderetagen.

Malerens hus Thorsgade 19. Foto VFH 2023.

I øvrigt var huset så beundret af genboen på den anden side Kløvervangen, at da hans hus var brændt ved den store brand i 1934, byggede han det nye hus op i samme stil som malerens. Det kan tydeligt ses i dag, at de to huse – Thorsgade 19 og 17 – ligner hinanden.

THORSGADE 17

Er til salg juni 2018 for 495.000 kr – betegnes her som ”helårsgrund”, 915 m². Kan huset være nedrevet? Måske til vejudvidelse i krydset Thorsgade / Kløvervangen.

THORSGADE 18

Villa opført 1950. Restaureret / moderniseret 2005. Til salg maj 2021 for 950.000 kr, bolig 95 m², grund 493 m².

THORSGADE 20: BEISGAARD

Gården er en af Thorsagers oprindelige 28. Ejer var ved udskiftningen i 1793 Søren Laan, i 1871 Boe Sørensen. 1897 Niels Jensen Beis, 1932 Søren Jensen Beis, 1958 Egon Sørensen fra Skærvad Møllegård, der var jagtkonsulent og bl. a. skrev romanen ”Mulden. Frøet. Blomsten”, der foregår i det gamle Thorsager. I dag bebos huset af professor Peter Bøgh Andersen¹ og kontorfuldmægtig Karin Jacobsen – tilføjelse i 2014: ifølge vejviseren af C. Husted.

Som byens øvrige gårde har Beisgård været firlænget med en port ud mod vejen. Gårdens lade med porten ud mod gaden blev nedrevet så sent som 1966. I dag er kun præstegårdens lade bevaret som minde om, hvordan alle Thorsagers 28 gårde har set ud i gammel tid.

Beisgaard, Thorsgade 20, foto VFH april 2024.

¹ Nekrolog i Adresseavisen 19. jan. 2010. PBA døde 10. januar 2010, og hans kolleger fra Institut for Informations- og Medievidenskab sender mindeord til avisen. Det oplyses, at PBA har skrevet og redigeret en lang række fagbøger og omkring 130 videnskabelige artikler. Doktorafhandling 1991: ”A Theory of Computer Semiotics”, den første teoretiske analyse af computerbaserede tegns særlige egenskaber. Primus motor i opbygningen af Informationsvidenskab og multimedieuddannelserne ved Århus Universitet. Med ”markante meninger om politik og samfund, men drivkraften var teoretisk nysgerrighed”. Hans sidste artikel blev skrevet sammen med datteren Lotte Bøgh Andersen, lektor ved Århus Universitet. Efterlader sig ud over hustruen Karin Jacobsen og hendes datter, to voksne børn og fem børnebørn.

Idyllisk ser gården ud i dag – den er en af de få gårde i Thorsager, der tilnærmelsesvis har bevaret sit oprindelige udseende, de nuværende bygninger er dog fra 1850. Den er da også erklæret bevaringsværdig ved lokalplanen i 1995 – ved denne lejlighed bemærkedes det, at bygningerne har ”meget fine proportioner”, at nyt er fint tilpasset det gamle, at pigstensbelægningen på gårdspladsen understøtter det fine helhedsindtryk, og endelig at gården er en ”vigtig del af miljøet omkring Thorsgade og Kærvej”.

August 2023 er Thorsgade 20 til salg for 3.650.000 kr. ”Med respekt for husets oprindelse har ejer foretaget store moderniseringer og med nyere stråtag...” Noteres opført 1850 / 1881, grund 3231 m², bolig 187 m².

BYENDEN – I KRYDSET THORSGADE - KLØVERVANGEN

Vi stopper nu op i krydset Thorsgade – Kløvervangen og kikker lidt på omgivelserne. Først et kik ned i Byenden ad fortsættelsen ad Thorsgade, derefter et kik op ad Kløvervangen.

Som tidligere nævnt har Thorsager fra gammel tid været opfattet som delt i to dele: Byenden og Overenden. Skellet har været, hvor vi står nu. Vi kaster nu et blik videre ned ad Thorsgade, altså det, der traditionelt har været kaldt:

BYENDEN

Første hus i byenden (”bøj’enden”) er det tidligere bageri, nu pizzeria.

Den store brand i byenden, hvor 7 huse brændte ned en søndag formiddag, kan man læse om i en billedkavalkade i Folk og Liv 8.

Bageriet gik mirakuløst fri af branden i 1934, mens huset overfor brændte ned. I stedet opførtes det nuværende nr. 17, der er bygget efter model af malerens hus på den anden side af Kløvervangen, fordi ejeren godt kunne lide det hus.

Længere henne i husrækken støder vi på det gamle mejeri, der nu er beboelse, men stadigvæk bærer umiskendeligt præg af sin fortid med den store centralhal i midten og mejeribestyrerboligen ved siden af.

THORSGADE 18: BAGEREN

Bygningen rummer i dag grill og pizzeria (tilføjelse 2025: nu beboelse), men den var til for få år siden Thorsagers bageri og i øvrigt i samme slægts eje i mere end 100 år. Bageriets historie kan læses i Folk og Liv på Røndeegnen bind 9 fra 1989.

Her fortæller bager Svend Åge Andersen, at hans bedsteforældre købte huset i bedstemoderens fødeby Thorsager i 1877. Huset rummede en stor bageovn, og den benyttede de til at starte et bageri med. Bedstefaderen døde i 1888, hvorefter enken, der aldrig blev kaldt andet end ”Madam Rasmussen” førte bageriet videre til 1918, hvor en datter og svigersøn overtog. Svigersønnen Anders P. Andersen havde været bagersvend i bageriet, men havde altså ”scoret” bagerens datter. Madam Rasmussens sønner hjalp med at bygge nyt stuehus med butik i den ene ende i 1907.

Thorsager Bageri 1897

Thorsager Bageri o. 1990. Se også billedet på forsiden til denne Tredje Del af byvandringen.

Svend Åge Andersen, der var yngst af en søskendeflok på ti, overtog bageriet i 1949. Han brækkede hele det gamle bageri ned og byggede nyt i 1951. 1979 overtog sønnen Ole Andersen bageriet. På dette tidspunkt var byens andet bageri oppe i ”overenden” i Vestergade ophørt, så Andersens bageri var i mange år Thorsagers eneste. Det ophørte for få år siden og blev til pizzeria og grill – 2011 kan tilføjes, at også dette nu er ophørt, og det gamle bageri er indrettet til lejligheder, fra ca. 2009.

THORSGADE 16

Her lå tidligere et lille husmandsbrug, med en lille lejlighed i en tilbygning. Det brændte ved den store brand i 1934, hvorefter ejerne Agnes og Chr. Rønde flyttede det nye hus ud på deres mark ude mod Ellev. Men de ville ikke sælge grunden på Thorsgade, selv om bageren gerne ville have købt den, for som Agnes sagde: ”Når en af os dør, flytter jeg tilbage til Thorsager”. Det endte dog med, at de begge kom tilbage til Thorsager i 1960’erne og opførte et nyt hus på grunden. På gården i Ellev bor i dag lærer Inge Jepsen.

THORSGADE 17

Her lå tidligere to huse, der var ejet af kirken. De to huse blev hhv. 1863 og 1881 købt af Mikkell Andersen Bødker, der byggede en lille landbrugsejendom op på stedet. Den brændte ved storbranden i 1934. Thorsgade 17 ligger i dag nærmest på denne ejendoms plads. Der kan læses nærmere om disse huses historie hos Marinus Sørensen.

I 1934 boede Trine Bødker til leje hos Karl Andreasen i ejendommen. Det fortælles, at hun vendte tilbage efter branden og ikke kunne finde nøglehullet – for hele huset var væk. Det eneste, hun havde reddet, var nøglen. Karl Andreasen byggede det nye hus i samme stil som maler Jacobsens hus, nr. 19.

THORSGADE 14: KØBMANDEN

Købmand Hansens tidligere butik, der ligger lidt tilbagetrukket fra vejen. Det har sikkert været det, der reddede den fra flammerne ved den store brand i 1934, på billeder fra dengang ses en hob ruiner, og midt i dem købmand Hansens helt urørte lange hus.

Huset er nu indrettet med to lejligheder. Palle Christensen moderniserede det meget flot for en snes år siden.

THORSGADE 12

var et hus med to lejligheder, der nedbrændte i 1934. Det nye hus blev også med to lejligheder, men nu ovenpå hinanden.

Købmand Hansens hus undgik som det eneste i området branden i 1934. Her står det tilbage, mens der ryddes op i ruinerne omkring det.

THORSGADE 13: TØMREREN

var tidligere Oscar Christensens ejendom. Oscar havde et spand heste og kørte en del for kommunen med dem. I dag er der tømrerforretning her. Den gamle ejendom brændte ved storbranden i 1934. Landbrugsdriften ophørte i slutningen af 1960'erne.

THORSGADE 11, "DEL SUD"

nedbrændte 1934. Der var formentlig to lejligheder i huset, da det nye hus er opført 1935 med lejlighed ovenpå. Til salg okt. 2008 for 995.000 kr. (grund 1083 m², beboelse 135 m², garage 35 m², til huset hører 365 m² grund i Hedeskov for enden af sommerhusområdet).

Om navnet "del Sud" har at gøre med, at her bor Marie Jacobsen, hvis mand sejlede, vides ikke. Men i hvert fald druknede manden i forbindelse med et stort skibsforslis, på vej hjem fra krigen. Manden – "Karl Sømand" - kan have fundet på det spansk-klingende navn. Ellen Sørensen mener, at familien oprindeligt hed Andersen, og at Marie først kom til at hedde Jacobsen, da hun efter Karls død blev gift med Aksel Jacobsen, der var søn af Anna og Frederik Jacobsen, der var værtspar i forsamlingshuset. Både Aksel og Marie hjalp til i forsamlingshuset, serverede ved fester, så der har de truffet hinanden.

Del Sud, foto VFH 2023.

Maries far Adolf Hansen boede omme på Roarsvej – han var tørvegrosserer i mange år. En bror til Marie var Søren Hansen, der boede i Pap-huset, før det blev raget ned. Der står en mindesten for Karl Jacobsen på kirkegården. Tilføjelse jan. 2015: En anden forklaring giver Anette Rahbek Aebeloe, der nu (2015) har boet i huset i fem år, i Thorsager Distriktråds blad ”Thorsager Rundt” nr. 7, november 2013. Hun forklarer her: ”Vi undrede os over navnet, da vi flyttede ind, men en snak med sønnen til den tidligere ejer forklarede betydningen. Intet mere naturligt end at kalde huset DELSUD, eftersom Del-Sud betyder ”Syden”. For den tidligere ejer ”Bent Sømand”, der i sin tid byggede huset, var sømand og sejlede de store verdenshave tynde. Han havde en stor forkærlighed for de sydlige himmelstrøg, hvor han befandt sig størstedelen af sin tid som sømand. Da han så i 1936 byggede huset på Thorsgade 11, var det for ham som en smuk ”Sydens Dronning”, som han også yndede at kalde det. På den måde kunne han altid glæde sig over at have en lille smule af de sydlige himmelstrøg herhjemme i Danmark”

THORSGADE 9

Er opført i 1933. Gult murstenshus.

THORSGADE 8 - 10

her boede Lundahl Christensens i deres sidste år. Nr. 8 og 10 var to sammenbyggede huse, der brændte i 1975. Peter O. Madsen, der gjorde det i at bygge huse og sælge dem igen, byggede derefter to nye adskilte huse på grunden. Svend Christiansen boede i det ene af husene ved branden (havde boet der fra 1971) og turde ikke binde an med at bygge nyt på den forholdsvis våde grund, derfor solgte han grunden og byggede i stedet på Hvedevangen.

Maj 2021 er Thorsgade 8 til salg for 1,4 mill. kr. Det oplyses, at huset er opført i 1977. Bolig 104 m², grund 623 m².

THORSGADE 4-6

var oprindelig en mindre ejendom. De to nuværende huse blev bygget i begyndelsen af 1970'erne, efter at den lille ejendom var nedrevet omkring 1970.

I ejendommen boede Anna Randlev og hendes bror. Hun syede for folk, og han drev det lille landbrug. Frederik Frederiksen købte ejendommen efter dem – nærmest som aftægt, for ejendommen var næsten uden jord. Det var Kurt Espensens bedsteforældre, og Kurt byggede i 1971 huset på nr. 6, da ejendommen var ragt ned.

Frederik Frederiksens gamle ejendom ude i Ellev blev købt af en læge i Hald ved Viborg, der moderniserede den meget, så den i dag nærmest fremtræder som lystejendom. I dag bor lærer Karen Østergård og Jan i den.

Det nye nr. 4 blev bygget i 1975 af Peter O. Madsen, der samtidig byggede nr. 8 og 10. De tre huse er derfor ens. De er alle bygget af gasbeton og står på pæle. Nr. 4 står cirka, hvor ejendommen lå til omkring 1970.

Tilføjelse januar 2019: nr. 6 til salg for 348.000 kr. Beskrivelse: ”præget af store sætningsskader, sandsynligvis billigere at rive huset ned og bygge et nyt”. Bolig 118 m², grund, 628 m², opført 1971.

THORSGADE 2A - 2B: SMEDJEN

Her lå den gamle smedje i Byenden, med smed Nielsen. Byens næststørste smedje – efter Schølers. De andre smedjer var Frants ved centralen og Evald ved Dammen.

Ejendommen blev i 1980'erne af ægteparret Kilt omdannet til opholdssted for adfærdsvanskelige unge, det skete under navnet "Smedjen" i respekt for stedets oprindelse. Den nuværende nr. 2A er en tilbygning, der stammer fra denne periode, hvor de gamle bygninger efterhånden blev for trange.

"Smedjen" havde kontrakt med amtet, men et eller andet gik galt, og det måtte ophøre.

Kurt Andersen fra Falck har boet i huset siden, men er nu flyttet.

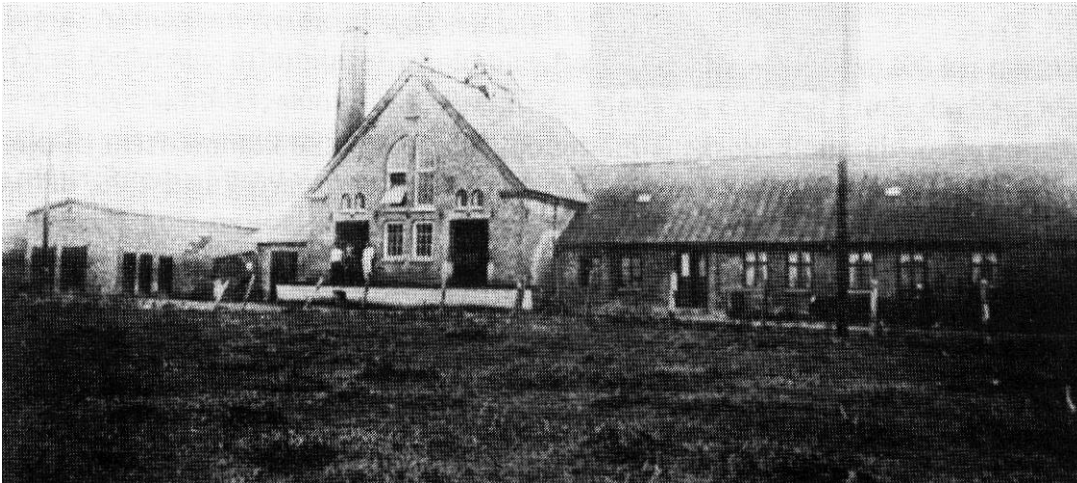
Thorsgade 2, den tidligere smedje, foto VFH 2023.

MEJERIET. THORSGADE 3

har gennem tiderne været byens største virksomhed. Thorsager Andelsmejeris historie kan læses i Folk og Liv på Røndeegnen bind 4, 1982.

Mejeriet er blev oprettet i 1893. Som mejeribestyrer antoges Chresten Pedersen fra Bakkegården, der indtil da havde drevet sit eget private fællesmejeri, og som også var præstegårdsforpagter. Nogen stor virksomhed har det næppe været, for al mælken fra Skrejrup kunne være i fire spande, og mælkevognen bestod af hans egen lille gig. Trækkraften til maskinerne var en hestegang. Mejeriet skal have ligget, hvor købmand Uhrbrand senere byggede et hus til sin svigermor, sikkert på jord fra Bakkegården, lige over for købmandsgården.

Nu kom der mere styr på tingene, og to karetmagere fra Thorsager, L. Kristensen og Jens Andersen, samt karetmager Kristensen i Skrejrup, kunne gå i gang med at lave mælkevogne til mejeriet.

Thorsager Andelsmejeri 1915

Fra 1918 blev der oprettet et mælkeudsalg fra mejeriet i Thorsager. Det gik til "A. P. Pedersen på sin hustrus vegne" – det var før kvindefrigørelsens tid. Akseline Pedersen stod for salget indtil 1926, hvor det overtoges af Martinus Madsen – sikkert skal vi igen bag linjerne forstå, at det i virkeligheden drejede sig om hans kone. Fra 1932 blev der desuden salg af mælk fra mælkevogn, der hver dag kørte gennem byen. Salget gik til Th. Thisted – formodentlig identisk med gartner Thisted? To år senere overgik salget fra mælkevogn til baker Hansen, der på dette tidspunkt endnu boede i Lille Randers – fra 1944 på Vestergade. "Ras Mælkemand" – Rasmus Christensen, en bror til Lundahl – kørte i 1950'erne mælk med hestevogn.

1962 overtog Karl Søndergaard Sørensen mælkesalget – han havde haft en lille ejendom ude i Ellev, men med de nye tider i 1960'erne kunne han ikke leve af det, så han flyttede ind til Thorsager, først i købmand Ernst Pedersens hus på Vestergade, men snart efter i købmand Hansens hus i Byenden – han har muligvis boet til leje der. Begge steder havde han mælkeudsalg. Han kørte mælkeruten i lastbil (broderen Jens Laurids Sørensen kørte bilen for ham, indtil han selv fik taget kørekort). Samme Jens Laurids kørte senere selv ruten og havde også mælkeudsalg – egentlig var han præstegårdsforpagter, men da kørerne var sat ud, fik han lidt ekstra tid. Han blev Thorsagers sidste mælkemand.

Mælkekuskene ved mejeriet fik tilsyneladende en god behandling – vi kan i hvert fald konstatere, at da Marius Jensen i 1923 kunne fejre 25-års jubilæum som mælkekusk, fik han som jubilæumsgave en regnfrakke af mejeriet – den kunne sikkert have været rar at have i de foregående 25 år, for naturligvis kunne mælketurene tidligt om morgenen være en barsk omgang, så man forstår godt historierne om de mælkekuske, der gerne skulle en tur omkring kroen for at få en dram og styrke sig på. Martinus Madsens kone Inger, omme fra Lille Randers, solgte i mange år mælk fra mejeriet.

Hun fik overladt nogle spande mælk fra mejeriet og stod så og målte af og solgte, når kunderne kom.

Thorsager Andelsmejeri ophørte i 1970. Købmand Vilhelm Foged købte bygningen og indrettede den til tømmerhandel og byggemarked. Det varede dog kun et par år, så solgte Foged til Kolind Tømmerhandel, der flyttede tømmerhandelen om i det nye erhvervsområde, kommunen havde etableret på Nørregade.

Mejeriet blev i stedet købt af elinstallatør Poul Kjær, der manglede mere plads efter i nogle år at have været i Vestergade 8. Senere havde elinstallatør Bo Pedersen bygningen – i dag er den almindelig beboelse. Sidste elinstallatør var Thors El, der nu er i Bjødstrup. Vejviseren 2014: L. Kallestrup, K. og L. Quist.

Det gamle mejeri er i dag et stort privat ejendomskompleks. Foto VFH 2023.

April 2021 er det gamle mejeri til salg for 2,4 mill. kr. ”oplagt til flere familier, hjemmekontor eller mindre erhverv, både inde og i de store garager. Matriklen indeholder et samlet boligareal på 316 m², 135 m² mejeribygning med skøn gildesal, køkken og toilet, samt 382 m² udhuse fordelt på fem bygninger”. Opført år 1900, renoveret / ombygget 1980, grundareal 3458 m².

THORSGADE 1B

Salgsannonce 22. august 2017: opført 1950 / moderniseret 2005, bolig 95 m², grund 493 m², pris 1.125.000 kr.

KLØVERVANGEN

Vi vender nu blikket op ad Kløvervangen. Tidligere har vejen været kaldt Skrejrupsvej, men navnet er formodentlig ændret ved den ”officielle” navngivning, der fandt sted i 1964 eller snarere den i 1972 – for formodentlig hænger ændringen sammen med, at man efter kommunalreformen i 1970 har villet undgå forveksling med den del af Skrejrupsvej, der går i Rønde. Første hus, vi ser nærmere på, er nr. 2, der ligger lige på hjørnet mellem Thorsgade og Kløvervangen:

KLØVERVANGEN 2: KARETMAGERHUSET

Karetmager Søren Peter Nielsen havde værksted her. Han havde en del arbejde for landmændene, lavede vognstænger etc. Desuden lavede han smørdritler til mejeriet, og de fleste af dem blev lavet i et lille værksted nede på mejeriet. Grunden til huset havde han købt af Beisgården omkring 1910, huset er opført 1914.

Der har i ældre tid været flere karetmagere i Thorsager. Da Thorsager Andelsmejeri skulle have nye mælkevogne efter oprettelsen i 1893, gik en del af bestillingen til karetmager Andersen og karetmager Kristensen i Thorsager.

Det gamle karetmagerværksted blev indrettet til stue, da karetmager Nielsen døde omkring 1960. Nu er hele huset beboelse. Karetmagerens datter Edith og hendes bror Egon boede i huset i en del år efter karetmagerens død. Egon arbejdede ved

Karetmagerhuset, i krydset Thorsgade – Kløvervangen. Foto VFH 2023.

forskelligt byggeri som murerarbejdsmand o.lign. og en overgang var han ansat ved Jydsk Telefon.

Det er et meget smukt hus, opbygget helt symmetrisk, i gammel tid har der været karetmagerværksted i den ene del, beboelse i den anden helt tilsvarende del. Det var altså umuligt fra udseendet at ane, at der var karetmagerværksted i den ene ende af huset. Det var et meget fint og stort værksted, berettes det.

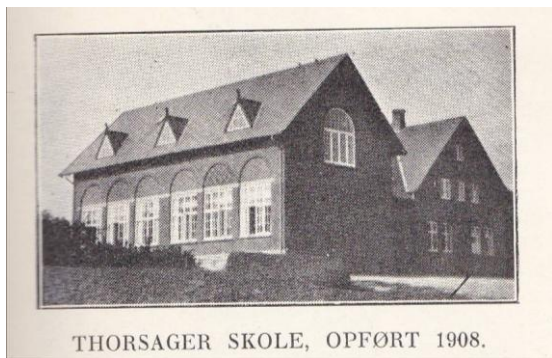
Kløvervangen 2 er juli 2022 til salg for 898.000 kr. Oplyses opført 1914 og ombygget 2006. Bolig 155 m², grund 589 m².

KLØVERVANGEN 4: SØNDERGÅRD

er en af de oprindelige 28 Thorsager-gårde. Her boede Per Holst, efter ham sønnen Søren Holst, og i dag hans to sønner Lars og Per Holst. Den gamle Per Holst var sognefoged og kreditforeningsvurderingsmand, sønnen Søren kørte for ham, når han var ude og vurdere ejendomme. Holst'erne på Søndergård er ikke i familie med de øvrige Holst'er i Thorsager.

KLØVERVANGEN 6: SKOLEN

Den ældste del af skolen stammer fra 1909, hvor der byggedes den nuværende hovedbygning langs Kløvervangen, med en lærerbolig vinkelret på, hvor nu den nye skole fra 1983 er tilsluttet bygningen.

Skolens historie kan læses i Folk og Liv bind 3 s. 21-32: fhv- skoleinspektør Herluf Bechs erindringer – Bech blev ansat ved Hedeskov skole 1947, blev derefter ved Hedeskov skoles nedlæggelse andenlærer ved Thorsager skole i 1957, førstelærer samme sted 1966, og endelig fra 1980 skoleinspektør.

Den vinkelrette bygning blev nedrevet i forbindelse med byggeriet af den nye del af skolen i 1981-82. Den rummede bolig til førstelæreren i stuen, til andenlæreren på første sal.

Skoleinspektør Bech boede på førstesalen som andenlærer og flyttede helt rutinemæssigt ned i stueetagen, da han afløste Laursen som førstelærer i 1966. Året efter byggede Bech selv hus på Rugvangen og flyttede derover, så hele stueetagen kunne inddrages til undervisning.

Da Svend Christiansen blev pedel i 1978 var der stadigvæk lærerbolig på førstesalen. På dette tidspunkt boede Karen Østergård der, senere bl.a. Jørgen Gottschalk. Sidstnævnte havde dog kun en del af lejligheden til rådighed, idet noget af den i mellemtiden var inddraget til undervisning. Karen Østergård med familie er nok de sidste, der har haft hele lejligheden til rådighed.

Der var gymnastiksal på en del af førstesalen på selve skolebygningen, men det blev opgivet, da hallen stod færdig i 1977. Da den nye skole blev bygget til, blev adgangen til gymnastiksalen spærret, så man kun kunne komme derop gennem en lille lem. Ved bygningen af den nye skole blev såvel den gamle førstelærerbolig som den gamle andenlærerbolig revet ned.

Første spadestik til den store tilbygning, ”den nye skole”, blev taget i 1981 af et trekløver bestående af borgmester E. Holst Pedersen, teknik- og miljøudvalgets formand Willy Laursen (tømrer i Thorsager) og byggeudvalgets formand Ejvind Sørensen. Den nye skole stod færdig i 1982.

Da man kom i bekneb for lokaler til det nye begreb ”skolefritidsordning”, SFO, fik man kik på den ”forladte” gymnastiksal på skoleloftet. Der blev lavet ny trappeadgang derop og salen blev indrettet til SFO i 1989.

SFO fik nye lokaler i Thorsagerhallen sidst i 1990’erne. Skolen fik en betydelig tilbygning i 2002.

Thorsagers første skole var Kirkevej 5 ved Dammen, en kort overgang i slutningen af 1920’erne var denne bygning forskole (under frk. Uhrbrand). Derefter flyttede

forskolen op i en ny bygning over for den nuværende skole på Kløvervangen, Kløvervangen nr. 11.

Thorsager skole, udvidelsen fra 1982. Foto VFH 2023.

KLØVERVANGEN 1-3

Her lå tidligere et hus med tre lejligheder, som kirken ejede. Det lå med gavlen mod Thorsgade. De to nederste lejligheder blev i 1865-66 købt af Jens Christensen, den øverste ende blev 1869 købt af Mette Kirstine Nielsdatter.

Der var herefter tale om et dobbelthus, hvor hver ende havde sin ejer. I 1920'erne boede i nederste ende, Kløvervangen 1, de tre søskende Poul, Jens og Marie Rasmussen. Marie var ringer og bælgetræder ved kirken. Derfra kom tilnavnet "Skridt-Marie", idet hun havde sit eget hurtige trav fra ringningen oppe i kirketårnet og ned ad trapperne ind i kirken for at nå at træde orglet i tide.

Marie døde i 1953. Kisten måtte ud ad et vindue, da det var umuligt at manøvrere den igennem de smalle døre.

Broderen Poul var tømrer – og dygtig. Det blev påstået, at når han havde monteret en dør, så kunne den både åbne og lukke, men hvis der senere kom et halmstrå i klemme, så kunne den ikke lukke. Han var tømrer af den gode gamle skole. Han arbejdede med flækøkse, og alt var fuldstændig nøjagtigt. Han tog ud på gårdene og udførte arbejdet der.

Den tredje bror Jens døde relativt tidligt, mens Poul boede i huset indtil 1970, hvor det blev væltet, da det kom i vejen for en vejudvidelse. Han fik en pensionistbolig ude på Dalgårdsvej, hvor han døde i 1976.

Huset var som nævnt delt i to lejligheder. I den anden ende, Kløervangen 3, boede tækkemand Kristian Therkild Kristensen, oftest kun kaldt Kristian Therkild. Han boede i mange år alene efter konens død. Efter hans død boede sønnen Henry i mange år i lejligheden.

Huset på hjørnet af Skrejrupsvej/Kløervangen og Thorsgade, 1920'erne, Marie Rasmussen og brødres, samt Chr. Terkildsens hus, i dag ragt ned for at give plads til vejudvidelse.

Marie og hendes brødre var i familie med bager Andersen overfor – muligvis var de søskende til bagerens kone.

Huset blev revet ned for at give plads til en vejudvidelse i 1970. Derfor er både adressen Kløvervangen 1 og 3 ikke-eksisterende i dag.

KLØVERVANGEN 5

Her lå en lille landejendom, som Anton Grosen ejede. Jorden var dels hvor nu Rughaven er, dels hvor Vimmelskaftet er, dels ud mod Ellev.

Anton Grosen delte svinekort ud. I 1948 solgte han jorden fra (Rughaven-delen gik til Hans Kastor i Nørregade 5) og begyndte at køre taxa. Efter hans død overtog Jens "Beis" Jensen huset (?). Senere Vilhelm Schmidt, der boede der, til bygningerne blev nedrevet i 1970 på grund af vejudvidelse (som Kløvervangen 1-3).

Det nye hus blev opført i 1970'erne.

KLØVERVANGEN 7

beboedes af gdr. Rasmus Andersens mor Karoline. Rasmus Andersen havde Ulvedalsgård og var sognerådsformand i en årrække. Hans bror Anders Andersen havde Juelsminde i Rønde og var formand for mejeriet i mange år.

Da Rasmus Andersen gik på pension købte han huset ved siden af moderens hus, altså Kløvervangen 9. Vist nok fandt han nr. 7 for lille.

Efter Karoline Andersen kom frøknerne Sørensen til at bo her. Den ene af søstrene havde været forskolelærerinde i Følle, frk. Louise Krause Sørensen. De var døtre af den gamle førstelærer i Thorsager, Niels Sørensen, hvis dagbøger er kendt af flere. De to søstre havde også boet sammen i forskolen i Følle – den ene underviste og tjente penge, den anden holdt huset.

Efter de to damer var huset en overgang overtaget af Jens Beis (?), derefter Peder Mølgaards svigerfar, efter hvem Peder arvede det. Siden har Peder Mølgaard boet i huset.

KLØVERVANGEN 9

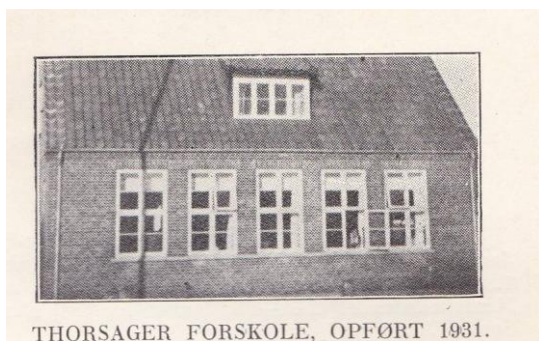
Førstelærer Kroghs enke flyttede ind i huset efter Kroghs død. Efter hende købte gdr. og fhv. sognerådsformand Rasmus Andersen huset – han ejede i forvejen nr. 7, hvor hans mor havde boet.

Siden har Ellen Houmøller, nu Skivild boet i huset. I dag bebos det af træskulptør-kunstneren Birger Holmgaard – der lige p.t. er travlt optaget af at lave en ny prædikestol til Thorsager Rundkirke, der er under restaurering.

KLØVERVANGEN 11

er den gamle forskole. Frk. Uhrbrand, købmand Uhrbrands datter, læste til lærer, men fik børnelammelse, da hun manglede et år af studiet. Resten af livet gik hun med stok. Hun kom så hjem til Thorsager, hvor hun i 1927 begyndte at tilbyde undervisning i en ”pogeskole”, den tids børnehaveklasse. Hun viste sig at være knagende dygtig, og pogeskolen var hurtigt en stor succes.

Dermed fik kommunen kik på frk. Uhrbrand, og da man i 1928 ville begynde en forskole, altså for de første to-tre klasser, i den gamle skolebygning ved Dammen, var det naturligt at spørge frk. Uhrbrand, om hun ville have jobbet som forskolelærerinde. Det sagde hun ja til, og derefter underviste hun et par år i den gamle skole ved Dammen. Derefter byggede kommunen imidlertid ny forskole på Kløvervangen over for den nye skole, og så flyttede frk. Uhrbrand og forskolen herop i 1931. Dermed kom hun i kontakt med lærerne på skolen, og da de blev klar over, at hun ikke havde lærereksamen, krævede de hende fyret.

THORSAGER FORSKOLE, OPFØRT 1931.

Uhrbrand, Ingrid, Frk., Forskolelærerinde; f. 14. Aug. 1896 i Thorsager; Datter af Købmand Chr. Fr. U. og Hustru Anna, f. Jørgensen. Gennemgaaet 1. og 2. Kl. Aarhus Sem.; 1. Maj 1928 komm. Pogeskolelærerinde Thorsager; 1. April 1931 overgik Skolen til Forskole; 1. Jan. 1933 fast ansat Forskolelærerinde med Disp. fra Undervisningsmin.; Organist v. Thorsager Kirke 1930.

Fra Dansk Skolestat III 1934

Det gav anledning til en storm af protester, og der blev samlet ind på en underskriftindsamling med den klare besked til sognets vise fædre: ”Hvis frk. Uhrbrand afskediges, så kommer der ingen børn i skolen!” Det lykkedes at finde en

løsning, så frk. Uhrbrand kunne fortsætte – til børnenes og forældrenes udelte fornøjelse. Hun fik papirer på, at hun trods manglende eksamen havde kompetence som forskolelærerinde. Frk. Uhrbrand var en meget myndig dame og hendes metoder ville muligvis i dag blive kaldt gammeldags, men børnene nærmest forgudede hende, og de lærte virkelig noget de første år af deres skoleliv hos hende.

Det høje hus var indrettet med lejlighed til frk. Uhrbrand ovenpå, og skolens lokaler nedenunder. Frk. Uhrbrand gik på pension sidst i 1960'erne og flyttede til Viby. Der kom en ny forskolelærerinde, men hun var der kun nogle få år, før forskolens bygninger blev opgivet, og forskolen blev integreret i den store skole på den anden side vejen. Muligvis er det sket samtidig med at skoleinspektør Herluf Bech flyttede over på Rugvangen, så hans lejlighed på skolen kunne indrettes til undervisning. På denne tid skete det overalt, at lærernes tjenesteboliger blev nedlagt. Den tidligere forskolebygning blev solgt og husede i nogle år keramikværksted – derfor var der indtil for et par måneder siden stadigvæk en høj skorsten til huset. At det er en gammel skole ses endnu klart af de store vinduer i sydsiden af huset.

Den gamle forskole er i dag beboelse. Foto VFH 2023.

KLØVERVANGEN 13

bebos i dag af Linda og Kurt Overgaard-Andersen. Laurits Møller fra Hovgården boede her som pensionist.

KLØVERVANGEN 15

bebos af Dagny Hansen, der var gift med Søren Møller Hansen, der havde forpagtet Hovgården af Laurits Møller (Søren var brorsøn af Laurits). Da Hovgården blev væltet, blev Kløvervangen nr. 15 stuehus til gården – det var af lovgivningsmæssige grunde nødvendigt at opretholde et stuehus.

Til salg marts 2021 for 975.000 kr. angives opført 1955, bolig 100 m², grund 835 m².

KLØVERVANGEN 17

bebos af J. Thornbjerg, der har en virksomhed, der syr logo på tøj. Huset er karakteristisk ved den tilhørende vindmølle. Der er solgt en del jord fra til udstykningen på Hvedevangen.

Længst ude ad Kløvervej er der i 2024 gang i en ny udstykning – Mjølnervænget. Foto VFH april 2024.

Længere ude mod Rønde bliver Kløvervangen til Skrejrupsvej. Her den fra Thorsager i 1793 udflyttede Tinghøjgaard med adresse Skrejrupsvej 12, ca. 1940. Nuværende (2025) beboere Karin og Klaus Mikkelsen.

Endnu længere ude ad Kløvervangen / Skrejrupsvej, men på den modsatte side af vejen (mod vest), ligger Nyskov, også en af de gamle Thorsager-gårde, der ved udskiftningen i 1793 blev flyttet ud på marken, væk fra landsbyen. Den var fra 1875 hjemsted for en af Thorsagers kendteste skikkelser, folketingsmedlem Niels Pedersen-Nyskov, der var medlem af Folketinget for Grenaakredsen fra 1895 til sin død i 1922, de sidste ni år som Folketingets formand. Se omtale under Vestergade / kirkegården i Anden Del. Foto VFH 2024.

AD KIRKEVEJ TILBAGE TIL DAMMEN

Byvandringen fortsætter nu ved, at vi drejer til højre fra Kløvervangen og kommer ind på Kirkevej.

På venstre hånd har vi en af Thorsagers oprindelige gårde, Søndergård. På højre hånd dukker snart kirkens hus med samlingsrum for spejderne og forskellige andre rum op. Derefter har vi til venstre den runde parkeringsplads. På dette sted lå tidligere endnu en af Thorsagers oprindelige gårde, Hovgården, der til sidst ejedes af Laurids Møller og derfor er almindelig kendt som Laurids Møllers gård. Den blev købt af kommunen og anvendt til udvidelse af skolen samt til kirke-parkeringsplads.

Til højre har vi kirken, der netop i sommer er blevet grundigt restaureret. Den stammer fra år 1200 og er Jyllands eneste rundkirke og den første bygning af teglsten i Jylland. Det er muligt, man har kunnet sejle ind til kirken, da den blev bygget, i hvert fald har der været vand i det store område omkring Dammen. Om kirken også er bygget som fæstning, som mange har ment, er en anden sag – Jørgen Rasmussen, der skrev en bog om kirkens historie i anledning af 800-års jubilæet i år 2000, mener det ikke. Derimod er det givet, at kongen og den magtfulde Hvide-slægt står bag byggeriet af kirken – bispem i Århus, Peder Vognsen, der også stod for opførelsen af domkirken i Århus, hørte til Hvide-slægten. Som nævnt i Første Del er der teorier om, at præstegården er en gammel kongsgård, og vi ved, at Thorsager i 1231 hørte under kongen (ifølge Kong Valdemars Jordebog).

Byvandringen fortsætter ned ad Kirkevej, hvor vi først støder på:

KIRKEVEJ 10

Apotekerens hus, et helt nyt hus – tidligere lå her et lille bindingsværkshus, men det brændte i 1948. Dengang beboet af Sigrid og Niels Christensen – kendt som ”Niels i Svinget”, som bestyrede den lokale ”genbrugsstation”, lossepladsen ude på Ryomvej. Tomten efter branden blev bebygget igen af Erna og Eigil. I huset bor nu Kirsten Kjær, idet apoteker Ole Kjær døde for et års tid siden.

Ellen Sørensen husker, at Karen Marie Gregersen, en ældre væverske, boede i det gamle hus i 1920'erne. Hun blev fotograferet ved væven i 1920 i anledning af, at den skulle flyttes til Den gamle By i Aarhus. Billedet er både i Den gamle By og på Egnsarkivet, hvor adressen dog – fejlagtigt – opgives til Kirkevej 9.

I Ellen Sørensens barndom boede en jøde, Melchiorson, i husets ene ende sammen med sin syge datter. Væveren Karen Marie boede i den anden ende.

Kirkevej 6 og i baggrunden Kirkevej 10. Roarsvej går fra midt i billedet, bag Kirkevej 6. Foto VFH 2023.

Juni 2018 er Kirkevej 10 til salg for 2 mio. kr. Opført 1952 / 1977, bolig 125 / 77 m², grund 756 m².

Efter Kirkevej 10 kaster vi et blik ned ad Roarsvej, før vi går videre ad Kirkevej:

ROARSVEJ

tidligere kendt som "Plådren", fordi der var – og er - noget mudret deromme, var tidligere domineret af Kalø-huse med landarbejdere som beboere. Med udgangspunkt i beboerne omkring 1940 ser billedet sådan ud, idet alle daværende beboere var pensionister eller landarbejdere / daglejere på Kalø:

ROARSVEJ 1

skal ifølge salgsannonce 2005 være opført 1777. Her boede Rasmus Gårdsted – bag ved Katrine Andersens hus, Roarsvej 3 (huset kan ikke ses ude fra vejen). Oprindelig boede Rasmus her sammen med sin mor. Senere har huset været ejet af Elva Nørager og Ole. Juni 2005 er huset averteret til salg for godt 1 mill. kr.: grund 629 m², boligareal 107 m², "spændende have, opgang til 1. sal med repos og værelser". Juli 2025 til salg for 1 mill. kr. Bolig 82 m², carport 32 m².

ROARSVEJ 3

Opført 1880. Huset var ejet af Kristian Grosen, vognmand Anton Grosens (Kløvervangen 5) bror. Huset var udlejet i mange år. Katrine Andersen, der kom fra Ellev, købte huset i 1963 og har boet her siden.

Til salg i april 2022 for 1.148.000 kr, bolig 96 m², grund 469 m².

Roarsvej, foto VFH 2023. Nr. 3 til venstre, nr. 5 i baggrunden, nr. 2 til højre.

ROARSVEJ 5

Jens Larsen boede i dette det ”bageste” hus på vejen, men det gamle hus, der var et rigtigt Kalø-hus i hvidt bindingsværk, er nu brækket ned. Senere boede Bomholt her, og Evard Bruun købte det af Bomholt med henblik på restaurering, men det viste sig umuligt, i stedet piloteredes der og byggedes nyt.

Evard Bruun og Birte Harpøth flyttede til Thorsager i 1984. Evard var kordegn ved Langenæskirken i Århus, indtil han gik på pension omkring 2005. Han var formand for Thorsager Andelskasse i 15 år, formand for Rønde Teaterforening i en årrække og med til at lægge denne sammen med teaterforeningen i Ebeltoft til Syddjurs Teaterforening efter kommunalreformen i 2007. Han var en af initiativtagerne til Thorsager Bylaug. Han repræsenterede Venstre i Rønde Byråd i en periode fra 1994 og frem.

ROARSVEJ 2

Jens Henriksen boede overfor Katrine, i nr. 2. Han var noget af en institution. Tog ud og satte vinduesruder i over hele kommunen, gik med en trækasse med glas i på

ryggen. Mange har boet i huset senere, der har været hundeopdræt, sagfører Kjeld Weber Carlsen har boet her, han solgte til Hanne og Ib Gjedsted, der netop har solgt til Paul o`Brian og Majken Feltendal.

Januar 2008 er huset sat til salg for 1.348.000 kr. Det opgives at være opført i 1685 og ombygget i 1988. Det beskrives som fuldstændig moderniseret, med stort vinduesparti mod haven. Med stor, spændende have, hvorfra man har udsigt over den nærliggende eng og til kirken. Bolig 103 m², grund 916 m². September 2017 er huset til salg for 1,173 mill. kr. Samme oplysninger som 2008, desuden: ”bindingsværkshus med stråtag, løbende renoveret og tilbygget, dog med stor respekt for den oprindelige stil”. November 2018 – januar 2019 til salg for 1.148.000 kr. ellers samme oplysninger. Juni 2020 til salg for 1.098.000 kr. Okt. 2020 til salg for 998.000 kr. Januar 2021 noteret solgt.

Vi går nu videre ad Kirkevej og har først på venstre hånd:

KIRKEVEJ 8

på hjørnet, hvor Alfred Bendiksen boede. Derefter Peter og Gerda. Gerda flyttede, da Peter døde i 1986. Aage True boede her i en årrække. Efter hans død blev huset købt af Jens Andersen. Efter hans død købte Karin og Klaus Mikkelsen huset og udlejede det til datteren Pernille Mikkelsen, der siden er flyttet – huset er stadigvæk udlejet. Sommeren 2018 er huset til salg, bolig 129 m², grund 880 m², byggeår opgives til 1965 og 2010. To bygninger, begge indrettet som bolig, ”mange renoveringer...yderst flot og indflytningsklar”.

KIRKEVEJ 6

Her bor J. Nielsen, smed hos Knebel Drilling i Ryomgaard. Tidligere Jens Røndes bedsteforældre, Chr. Rønde.

KIRKEVEJ 4

Et gult hus, her boede i 1930'erne en gammel molbo – ”her holdt vi unge til”, fortæller Kaj Stær Andersen, ”her var der altid noget at foretage sig, vi gættede kryds og tværs, spillede forskellige spil, lagde arm og småsloges for sjov etc. Sådan var der altid et eller flere steder, hvor de unge kunne samles, forskellige steder til forskellige tider, og sikkert også forskellige steder efter hvilke grupper man hørte til”.

Efter ”Duddi Laurs” blev huset købt og istandsat af Karin og Klaus Mikkelsen, som nu har det udlejet.

KIRKEVEJ 2

Her boede Laurs Jensens (fra Paphuset) søn Gustav Jensen i mange år, derefter Kirsten og Anker Kristiansen. I dag Michael Kristensen, søn af gartner Birger Kristensen, Nørregade.

KIRKEVEJ 1 - 7

er omtalt i Første Del.

Kirkevej 1, 3 og 5, set fra venstre mod højre. Foto VFH 2022.

AFSLUTNING VED DAMMEN

Vi er nu ved Dammen – og dermed tilbage ved vores udgangspunkt.

Herunder: bilag, folketællingen 1845, kort over Thorsagers gårde, indbyggertalstatistik, samt litteratur om Thorsager.

BILAG: FOLKETÆLLINGEN 1845 I THORSAGER:

91 husstande, i 23 af husstandene er der 2 familier

Erhverv:

28 gårdmænd / gårdmandsenker

2 bestyrere (for gårdmandsenke og aldrende gårdmand)

1 ”consistorialråd og sognepræst” (Bertel Chr. Budtz, 78 år gl.)

1 kapellan (Valdemar Hald, dvs. hjælpepræst for den aldrende Budtz)

1 ”kirkesanger og skolelærer” (Jens Høeg)

1 kromand (Melchjorsen)

1 smed (Jens Hansen)

1 ”practiserende læge”, der bor hos kromanden (Morup Taur)

10 husmænd

10 daglejere

14 fattiglemmer

18 vævere

4 skomagere

3 hjulmænd

3 rørmagere

2 skræddere

2 snedkere

2 bødkere

1 tækkemand (Anders Bach)

3 svende (væver, rørmager, skomager)

5 ”lever af sin jordlod”

1 ”lever af at spinde og karte”

1 ”entlediget skolelærer” (dvs. pensioneret, Jens Agrie)

Som bierhverv til husmænd:

1 ”byens hyrde” (Knud Boesen)

1 ”vægter” (kan være på Kalø – eller i byen?)

Som ”bierhverv” til gårdmænd:

1 dannebrogsmænd (Peder Basse)

FOLKETAL THORSAGER OG BREGNET SOGN, SAMT THORSAGER OG RØNDE BY:

I anden halvdel af 1800-tallet bliver Bregnet det største sogn i indbyggertal, på grund af Røndes vækst efter at den nye Århus-Grenaa-landevej er anlagt i 1855 og Rønde Kro bygget ved den, den nye Randersvej lagt udenom Thorsager og til gengæld gennem Rønde samme år, og højskolen bygget 1894 (vækst efter at være overgået til Indre Mission i 1897). Alle tal er fra Trap hhv. 1901, 1925 og 1963 (1965 dog fra Dispositionsplan for Thorsager By, 1970):

Thorsager sogns indbyggertal (i parentes Bregnet sogn):

1801: 701 (Bregnet: 601)

1840: 847 (716)

1850: 844 (763)

1860: 809 (907)

1870: 1024

1880: 1176

1890: 1187 (1271)

1901: 1157 (1332)

1930: 1358 (1616)

1955: 1349 (2094)

1960: 1282 (2240)

1965: 1351 (2329)

(Tilsvarende tal **Feldballe sogn**: 435, 644, 713, 818, ?, ?, 854, 888, 947, 902, 868,839)

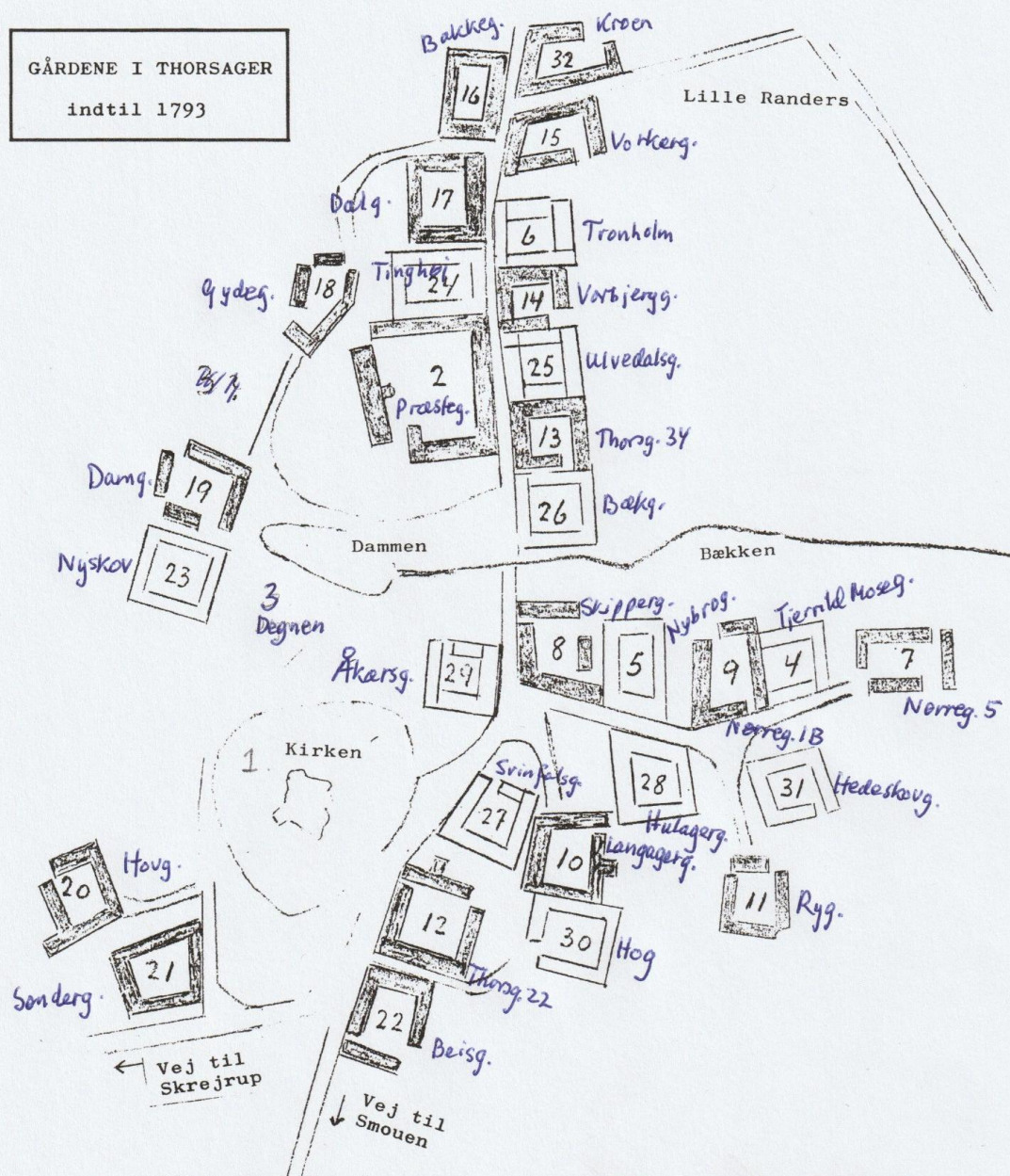
Indbyggertal for **byerne Thorsager og Rønde** ifølge Trap:

1911: 392 (Rønde: 681), **1921: 717** (må være en fejl?) (843), **1930: 594** (1616), **1955: 480** (2094), **1960: 477** (2240), 1965: 490 (?)

(Stilling: De nye byer, 1987, opgiver dog følgende tal for **Rønde by**: 1840: 170, 1850: 174, 1860: 217, 1870: 330, 1880: 543, 1890: 521, 1901: 574 (hvoraf 26 højskoleelever), 1911: 664 (hvoraf 72 højskoleelever), 1921: 831 (hvoraf 145 artiumkursus- og højskoleelever), 1930: 890 (hvoraf 125 artiumkursus- og højskoleelever)).

Skrevet af Vilfred Friborg Hansen for Rønde Lokalhistoriske Forening til byvandring august 2004.

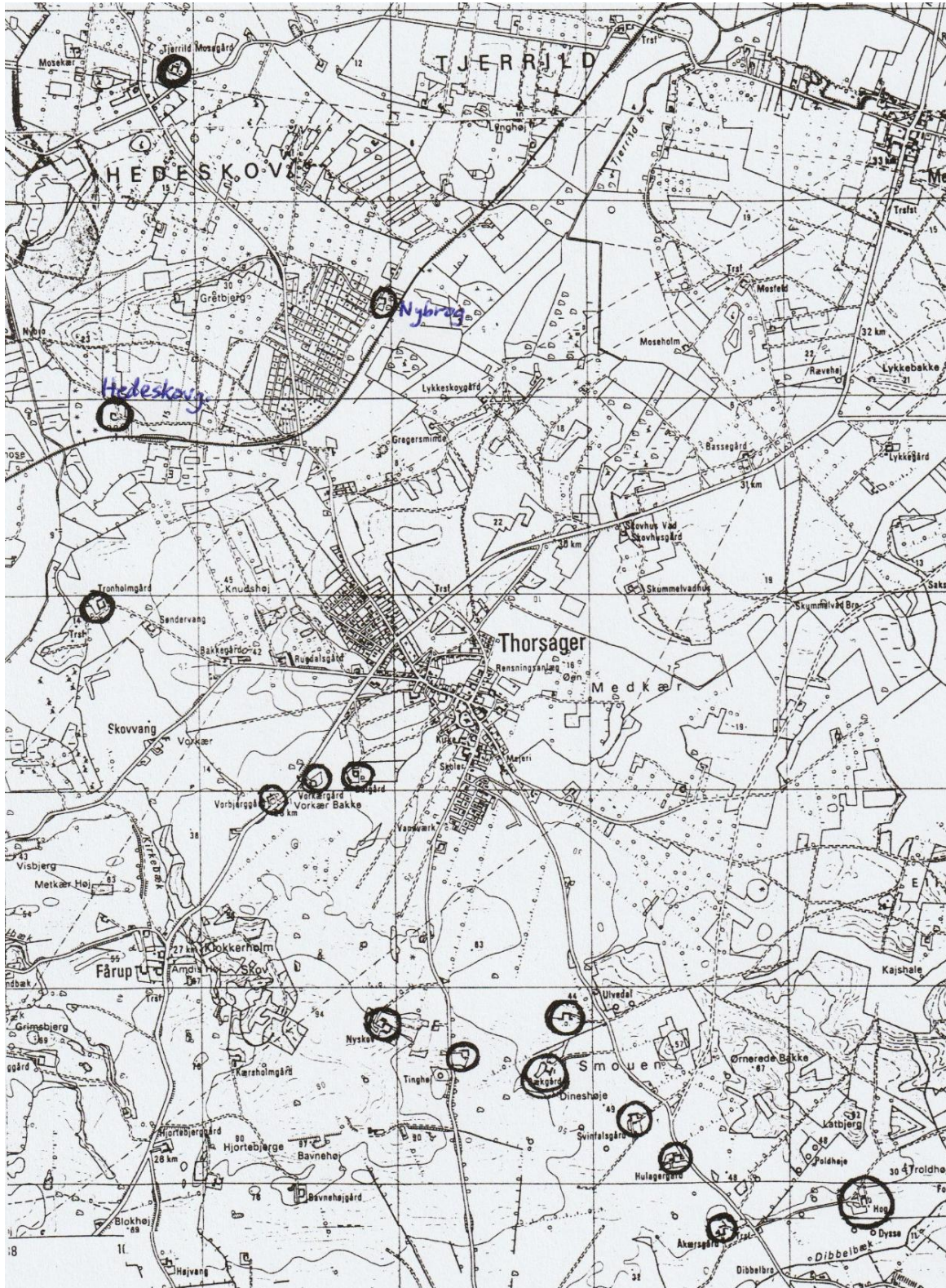
GÅRDENE I THORSAGER
indtil 1793

2, Præstegården	10, Langagergård	15, Vorkærgård
29, Åkjærgård	30, Hog	32, Kroen
8, Skippergården	22, Beisgård Th. gade 20	16, Bakkegården
5, Nybrogård	12, Thorsgade 22	17, Dalgård
9, Nørregade 1B	27, Svinfalsgård	24, Tinghøj
4, Tjerrild Mosegård	26, Bækgården	18, Gydegård
7, Nørregade 5	13, Thorsgade 34	3, Degneboligen
31, Hedeskoggård	25, Ulvedalsgård	19, Damgård
11, Rygård	14, Vorbjerggård	23, Nyskov
28, Hulagergård	6, Tronholm	20, Hovgården
		21, Søndergård

96

Thorsagers 28 gårde, samt præstegård, kroen og degnelod. De med sort skraverede gårde er dem, der ikke blev udflyttet i 1793, men blev liggende i landsbyen. Tre af dem blev senere udflyttet (Dalgård, Vorkærgård og Vorbjerggård, udflyttet hhv. 1827, 1868 og 1909). Kortet skyldes Marinus Sørensen, de håndskrevne navne på kortet skyldes undertegnede VFH.

Udflyttergårdene fra Thorsager er på dette kort markeret med en ring omkring. De tre gårde udflyttet efter 1793 er Vorbjerggård, Vorkærgård og Dalgård.

1909

1868

1827

De udflyttede gårdes beliggenhed. Kort ved Marinus Sørensen.

LITTERATUR OM THORSAGER

- Anton Pedersen: Thorsager og omegn fra oldtid til nutid i korte træk, Hornslet Bogtrykkeri 1973.
- Niels Sørensen: En landsbydegns erindringer, særtryk af Historisk Årbog fra Randers Amt 1965.
- Anne Margrethe Paludan: Thorsager – et betydningsfuldt sted i udformningen af den centrale kongemagt i Danmark ca. 1000-1200. Utrykt manuskript, Ribe 2001 (senere udgivet som artikel).
- Marinus Sørensen: Thorsager Præstegårds historie, Thorsager Menighedsråd 1996
- Vilfred Friborg Hansen: Thorsager Brugsforening 100 år, Brugsen 2004
- Jørgen Rasmussen: Thorsager Rundkirke gennem 800 år, Thorsager Menighedsråd 1999.
- Vilfred Friborg Hansen: Oversigt over Thorsagers historie, Rønde 1995 (utrykt skrift i anledning af ny lokalplan for Thorsager 1995, Rønde Kommune).
- Lokalplan for Thorsager Bymidte, Rønde kommune 1995.

Folk og Liv på Røndeegnen, bind 1:

- Præsteliv s. 17 ff.
- Degneliv s. 35 ff.
- Thorsager kirke s. 29 og 34
- Præster s. 33-34

Bind 2:

- Sognerådsvalg s. 52

Bind 3:

- Herluf Bech: Degnen i Thorsager fortæller s. 21 ff.
- Ejvind Skovlund Sørensen: Fra Hedeskov til Ugelbølle s. 33 ff.
- Herman Andersen: Erindringer fra Thorsager s. 66 ff.

Bind 4:

- Thorsager Andelsmejeri s. 18 ff. og 46 ff.
- Thorsager Brugsforening s. 97 ff.
- Andelskassen i Thorsager s. 117 ff.

Bind 5:

- Alfred Schultz: Købmandsliv i Thorsager omkring 1910 s. 26 ff.

- Vilhelm Foged: Købmanden i Thorsager fortæller s. 35 ff.

Bind 6:

- Vilfred Friborg Hansen: Thorsager Forsamlingshus s. 41 ff.
- Marie Kristiansen: Barn i Thorsager 1911-1925 s. 65 ff.

Bind 7:

- Thorsager-Bregnet sogneråd under besættelsen s. 62 ff.
- I tørvemosen s. 80 ff.
- Thorsager Station under besættelsen s. 82 ff.
- En desertør i Thorsager s. 95

Bind 8:

- Det gamle Thorsager – en billedkavalkade s. 44 ff.

Bind 9:

- Herman Andersen: Thorsager mølle s. 53 ff.
- Svend Åge Andersen: Bagere i Thorsager i 100 år s. 69 ff.
- Harald Pedersen: Et livsløb i Hedeskov s. 77 ff.
- Missionsfolk og missionshuse i Thorsager s. 93 ff., 97.

Bind 10:

- Carl Munk: Mit liv i Thorsager s. 63 ff.
- Marinus Sørensen: De gamle Thorsager-gårde s. 91 ff.

Bind 11:

- Svend Erik Bach: Thorsager-erindringer s. 57 ff.
- Sigrid Sørensen: Klokkerholm var mit hjem s. 63 ff.

Bind 12:

- Post Hansen i Thorsager fortæller s. 67 ff.
- Fhv. landpost Tage Petersen, Thorsager, fortæller s 71 ff.
- Else Rasmussen, Minna og Svend Erik Bach: Carl Bach (postbud) s. 74

Bent Enemark: Købmandsliv i Thorsager i 28 år. I ”Folk og Liv 2011” s. 109-122. Boggalleriet Rønde 2011.

Svend Christiansen: Et halvt århundrede i Thorsager. I ”Folk og Liv 2010”, s. 105-114. Boggalleriet Rønde 2010.

Egon Kristiansen: Fra student i Thorsager til sognepræst i Nimtofte. I ”Folk og Liv 2012”. Boggalleriet Rønde 2012.

Vilfred Friborg Hansen: Huleboeren. ”Bitte Arnold” i Thorsager. I ”Folk og Liv 2014”. Boggalleriet Rønde 2014.

Vilfred Friborg Hansen: Tørve- og briketfabrikation i Thorsager. En billedserie. I ”Folk og Liv 2016”. Boggalleriet Rønde 2016.

Ib Amdisen Møller: I smedelære hos Schøler i Thorsager. I ”Folk og Liv omkring Kalø Vig” bind 4, 2022.

Ellen Møller, Erling Schøler og Erik Schøler: Schøler-smedene i Thorsager. I ”Folk og Liv omkring Kalø Vig” bind 4, 2023.

Vilfred Friborg Hansen: Det gamle Thorsager: kroen, centralen, købmanden, stationen... I ”Folk og Liv omkring Kalø Vig” bind 6, 2024.

Rita Vinding: Arbejdsmænd på Røndeegnen, SID Rønde 1996

- DASF i Thorsager s. 15
- Vanskeligheder med tørvefabrikanterne i Thorsager i 1920’erne s. 41
- Fagforeningens fane: Thorsager s. 52
- Briketproduktion i Thorsager efter krigen s. 114
- Vilfred Friborg Hansen: De åndelige brydninger på Djursland – med Røndeegnen som eksempel, i Østjysk Hjemstavn 1996 s. 14 ff. (om Thorsager specielt s. 16-20).
- Ugens Nyheder nr. 32, 5. aug. 1904: Arnold (om huleboeren ”Bitte Arnold”) s. 251.
- Karl Meinicke: Rejse på Djurs I – II, 1973 (om Thorsager sogn II s. 28-43, om Thorsager kirke II s. 44-53).
- Vilfred Friborg Hansen: Missionsfolk og missionshuse på Røndeegnen, i Historisk Årbog fra Randers Amt 1991 s. 35 ff (om Thorsager specielt s. 46-48 og 52).
- Egon Sørensen: Mulden, frøet... Limosa Hornslet 1980
- John Petersen: Drukkenskab i Thorsager før århundredskiftet: ”Den ganske by dingler!”, Adresseavisen 20. dec. 1994
- Vilfred Friborg Hansen: Da kroen i Thorsager blev afholdskro, Adresseavisen 13. sept. 1995
- Vilfred Friborg Hansen: Fra dengang Thorsager var mægtigere end Rønde, Adresseavisen 6. sept. 1995